

Ανοδική σύγκλιση των συνθηκών εργασίας

Εισαγωγή

Η παρούσα έκθεση παρουσιάζει νέα εμπειρικά στοιχεία για να διαπιστωθεί εάν υπήρξε ανοδική σύγκλιση των συνθηκών εργασίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση κατά τις δύο τελευταίες δεκαετίες. Με άλλα λόγια, εξετάζεται εάν οι συνθήκες εργασίας στα κράτη μέλη της ΕΕ παρουσιάζουν πλέον περισσότερες ομοιότητες από ότι στο πρόσφατο παρελθόν και εάν οι συνθήκες αυτές έχουν βελτιωθεί. Η ανάλυση σύγκλισης επικεντρώνεται στους επτά δείκτες ή διαστάσεις των συνθηκών εργασίας που έχουν προσδιοριστεί στο πλαίσιο ποιότητας της εργασίας του Eurofound: Φυσικό περιβάλλον, ένταση της εργασίας, ποιότητα χρόνου εργασίας, κοινωνικό περιβάλλον, δεξιότητες και διακριτική ευχέρεια και προοπτικές και εισοδήματα.

Πρόσθετα τμήματα της μελέτης εξετάζουν τον βαθμό στον οποίον υπήρξε ανοδική σύγκλιση όσον αφορά το χάσμα των φύλων στις διαστάσεις αυτές και προσδιορίζουν πιθανούς κοινωνικούς και θεσμικούς παράγοντες ανοδικής σύγκλισης. Ως συμπληρωματική δραστηριότητα εκτός από την ποσοτική ανάλυση, η έκθεση παρουσιάζει μια ανάλυση που βασίστηκε σε συνεντεύξεις με εμπειρογνώμονες, σχετικά με τις δυνατότητες δύο μέσων πολιτικής της ΕΕ να αντιμετωπίσουν τις ανισότητες στις συνθήκες εργασίας μεταξύ των κρατών μελών και να πρωθήσουν την ανοδική σύγκλιση.

Πλαίσιο πολιτικής

Η φιλοδοξία ανοδικής σύγκλισης των κρατών μελών κατέστη σαφής σε διαδοχικές συνθήκες της ΕΕ. Οστόσο, ο όρος «σύγκλιση» χρησιμοποιήθηκε αρχικά μόνο σε σχέση με τη σύγκλιση των νομισματικών και δημοσιονομικών δεικτών. Πιο πρόσφατα, αναγνωρίστηκε ότι η κοινωνική σύγκλιση θα πρέπει να συνοδεύει την οικονομική σύγκλιση. Συνεπώς, οι φορείς χάραξης πολιτικής επικεντρώθηκαν πλέον στο να δοθεί μεγαλύτερη έμφαση στην εξάλειψη των κοινωνικών ανισοτήτων εντός της Ένωσης.

Το 2017 πραγματοποιήθηκε η διακήρυξη του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων που θεσπίζει 20 βασικές αρχές και δικαιώματα για την παροχή καλύτερης απασχόλησης και την επίτευξη κοινωνικών αποτελεσμάτων για τους πολίτες της ΕΕ. Κύριο ρόλο για την εκπλήρωση των φιλοδοξιών αυτών διαδραματίζει η υποστήριξη της

διαδικασίας ανοδικής σύγκλισης προκειμένου να επιτευχθούν καλύτερες συνθήκες διαβίωσης και εργασίας στην Ευρώπη. Ταυτόχρονα, η παγκοσμιοποίηση, η ψηφιακή επανάσταση και άλλες ευρείες κοινωνικές, πολιτικές και δημογραφικές εξελίξεις έχουν τη δυνατότητα να δημιουργήσουν απόκλιση και όχι σύγκλιση.

Τα στοιχεία για την ανοδική σύγκλιση των συνθηκών εργασίας που περιέχει η παρούσα μελέτη επιτρέπουν στο Eurofound να προτείνει στοχευμένες παρεμβάσεις για τη βελτίωση της ποιότητας της εργασίας μέσω της επιλογής των κατάλληλων εργαλείων πολιτικής.

Βασικά πορίσματα

- Η μελέτη διαπίστωσε σύγκλιση στις επτά διαστάσεις των συνθηκών εργασίας με την έννοια ότι τα κράτη μέλη με τις χαμηλότερες επιδόσεις προσέγγισαν τα κράτη μέλη με τις υψηλότερες επιδόσεις. Σε έξι από αυτές, επρόκειτο για ανοδική σύγκλιση, δηλαδή η σύγκλιση προέκυψε στο πλαίσιο βελτιώσεων των διαστάσεων αυτών στην ΕΕ συνολικά. Ωστόσο, δεν σημείωσαν όλες οι χώρες βελτίωση στις επιμέρους διαστάσεις.
- Στην έβδομη διάσταση, όσον αφορά τις προοπτικές (που αφορούν τον τομέα της εργασιακής ασφάλειας και της προώθησης της σταδιοδρομίας) υπήρξε σύγκλιση, αλλά προς τα κάτω, ενώ δηλαδή τα κράτη μέλη παρουσιάζουν πλέον περισσότερες ομοιότητες, υπήρξε επιδείνωση όσον αφορά αυτή τη διάσταση.
- Στοιχεία ανοδικής σύγκλισης σχετικά με το χάσμα των φύλων όσον αφορά τις συνθήκες εργασίας – για την επίτευξη πιο ισότιμων συνθηκών εργασίας μεταξύ ανδρών και γυναικών- διαπιστώθηκαν σε πέντε διαστάσεις. Οι εξαιρέσεις αφορούν το φυσικό περιβάλλον και τις προοπτικές, όπου είναι εμφανής μια σύγκλιση προς τα κάτω, η οποία συνεπάγεται διεύρυνση του χάσματος μεταξύ των φύλων. Οι γυναίκες απολαμβάνουν καλύτερες συνθήκες από τους άντρες στο φυσικό περιβάλλον, αλλά υφίσταται ένα μικρό χάσμα μεταξύ των φύλων όσον αφορά τις προοπτικές.
- Εξετάστηκαν διάφοροι πιθανοί παράγοντες απόκλισης των συνθηκών εργασίας – για παράδειγμα οι πολιτικές κοινωνικής πρόνοιας, οι δομικές αλλαγές και η μετανάστευση – όμως αποδείχθηκε ότι οι εν λόγω

- παράγοντες έχουν περιορισμένη επεξηγηματική αξία. Αυτό οφείλεται πιθανότατα στο γεγονός ότι η σύγκλιση δεν αποτελεί φαινόμενο σε ένα μόνο κράτος μέλος, αλλά σχετίζεται με την κοινή εξέλιξη των μονάδων ανάλυσης (των κρατών μελών). Ωστόσο, με ορισμένους περιορισμούς, από τα πορίσματα διαπιστώνεται ότι η παγκοσμιοποίηση και οι θεσμικοί φορείς της αγοράς εργασίας διαδραματίζουν κάποιο ρόλο στην προώθηση της σύγκλισης των συνθηκών εργασίας.
- Εξετάστηκαν δυο πρωτοβουλίες πολιτικής της ΕΕ σε σχέση με τη δυνατότητά τους να προαγάγουν την ανοδική σύγκλιση των συνθηκών εργασίας στην ΕΕ: η οδηγία για διαφανείς και προβλέψιμους όρους εργασίας και η στρατηγική για την ψηφιακή ενιαία αγορά. Εμπειρογνώμονες που ρωτήθηκαν στο πλαίσιο συνεντεύξεων σχετικά με τις εν λόγω πρωτοβουλίες εξέφρασαν κάποια αισιοδοξία σε σχέση με τις παρεμβάσεις πολιτικής σε επίπεδο ΕΕ που επικεντρώνονται στη βελτίωση της ποιότητας εργασίας. Ωστόσο, δεν θα καταστεί δυνατός ο περιορισμός των κακών πρακτικών στις συνθήκες εργασίας χωρίς την παροχή επαρκών και στοχευμένων ενωσιακών πόρων, καθώς και αποτελεσματική επιβολή. Ενώ η ΕΕ διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην ευαισθητοποίηση και στον καθορισμό του θεματολογίου, το βάρος της εφαρμογής και επιβολής εναπόκειται σε μεγάλο βαθμό σε κάθε κράτος μέλος ξεχωριστά.

Δείκτες πολιτικής

- Οι θεσμικοί φορείς της αγοράς εργασίας που λειτουργούν σε διαφορετικά επίπεδα του δημόσιου τομέα συμβάλλουν στην ανοδική σύγκλιση. Ωστόσο, η εφαρμογή της πολιτικής της ΕΕ αποτελεί αρμοδιότητα των κρατών μελών και οι εθνικοί θεσμικοί φορείς της αγοράς εργασίας παρουσιάζουν διαφορές. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα πρέπει να προβεί σε αναθεώρηση των εθνικών μέτρων πολιτικής και υποστήριξης των κρατών μελών, καθόσον αφορούν τις φιλοδοξίες της πολιτικής της ΕΕ για διάφορες πτυχές των συνθηκών εργασίας, προκειμένου να καθοριστεί η αποτελεσματική μετατροπή των εν λόγω φιλοδοξιών σε ορθές πρακτικές σε οργανωτικό επίπεδο.
- Εξακολουθεί να είναι σημαντικό να επικεντρωθούμε στην ισότητα των φύλων όσον αφορά τις συνθήκες εργασίας. Γενικά, το χάσμα των φύλων όσον αφορά τις συνθήκες εργασίας μειώνεται εντός της ΕΕ και υπάρχει σύγκλιση, ωστόσο όχι σε όλα τα κράτη μέλη. Η εστίαση στις χώρες με τις χαμηλότερες επιδόσεις θα συμβάλει στη μείωση του χάσματος των φύλων και στη βελτίωση των συνολικών επιδόσεων της ΕΕ.
- Η έλλειψη προόδου όσον αφορά τη διάσταση των προοπτικών προκαλεί ανησυχία. Η διάσταση αυτή περιλαμβάνει προοπτικές σταδιοδρομίας, εργασιακή ασφάλεια και καθεστώς απασχόλησης, που στο σύνολό τους υπέστησαν πλέσιες κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης. Τα προβλήματα στον τομέα αυτό επιδεινώνονται με τις άτυπες μορφές απασχόλησης. Οι επιπτώσεις τους στις προοπτικές των εργαζομένων απαιτούν περαιτέρω εξέταση και τη λήψη μέτρων προκειμένου οι εργαζόμενοι να αισθανθούν τα οφέλη της οικονομικής ανάπτυξης.

- Η επίσημη αναγνώριση των δεξιοτήτων που αποκτούν οι εργαζόμενοι θα βελτίωνε τις εργασιακές τους προοπτικές. Οι δεξιότητες που αποκτούν κυρίως κατά τη διάρκεια της εργασίας τους συνήθως δεν πιστοποιούνται, ίδιως εάν οι εργαζόμενοι έχουν πολλούς, και συχνά προσωρινούς, εργοδότες. Οι εμπειρογνώμονες που ερωτήθηκαν για τους σκοπούς της έρευνας τόνισαν την ανάγκη κατάλληλης πιστοποίησης των δεξιοτήτων που αποκτώνται στον χώρο εργασίας. Μια επιλογή που προτάθηκε ήταν η εισαγωγή ενός διαβατηρίου δεξιοτήτων για όλους τους εργαζομένους.
- Η πολιτική για την ψηφιακή αγορά πρέπει να αποφύγει τη διεύρυνση του ψηφιακού χάσματος μεταξύ εργαζομένων υψηλής εξειδίκευσης και εργαζομένων χαμηλής εξειδίκευσης και μεταξύ ψηφιακά πιο ανεπτυγμένων και λιγότερο ανεπτυγμένων κρατών μελών. Οι επενδύσεις της ΕΕ θα πρέπει να στοχεύουν εκεί όπου υπάρχει η μεγαλύτερη ανάγκη, όπως στις χώρες και περιοχές με τις χειρότερες επιδόσεις και στους ευάλωτους ή αποκλεισμένους εργαζομένους.
- Πρέπει να υπάρχει συστηματική παρακολούθηση και επιβολή της εφαρμογής των πολιτικών που αφορούν τις συνθήκες εργασίας σε εθνικό επίπεδο. Εάν τα κράτη μέλη δεν διαθέτουν τους πόρους για τέτοιες δραστηριότητες αυτοί μπορούν να επιτευχθούν μέσω της επέκτασης της χρηματοδότησης της Ευρωπαϊκής Αρχής Εργασίας.
- Η κοινωνική σύμπραξη μπορεί να συμβάλει στην υποστήριξη της ανοδικής σύγκλισης των συνθηκών εργασίας βελτιώνοντας την εφαρμογή και λειτουργία των πολιτικών σε επίπεδο ΕΕ, κράτους μέλους, τομέα και οργάνωσης. Η ανάλυση πολιτικής αποκάλυψε μια σαφή προτίμηση των ενδιαφερομένων να ακολουθήσουν μια τέτοια προσέγγιση. Δεδομένου ότι η κοινωνική σύμπραξη υποστηρίζεται και φαίνεται να είναι αποτελεσματική, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα έπρεπε να επιδιώξει τη συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων στις προσπάθειές της για την προώθηση της ανοδικής σύγκλισης.
- Υπάρχει ανάγκη αύξησης της ευαισθητοποίησης των διευθυντικών στελεχών όσον αφορά τα οφέλη της βελτίωσης των συνθηκών εργασίας. Η συλλογή στοιχείων που συνδέονται με την έρευνα συνδέει τις συνθήκες εργασίας με κρίσιμα ζητήματα για τις εταιρείες, όπως η παραγωγικότητα, η καινοτομία, η πρόσληψη και η διατήρηση εργαζομένων, καθώς και η ικανοποίηση από την εργασία. Ωστόσο, η μελέτη αυτή δεν εντόπισε παρά ελάχιστα στοιχεία που να αποδεικνύουν ότι οι εν λόγω έρευνες περιλαμβάνονται στην εκπαίδευση των διοικητικών στελεχών. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα μπορούσε να κινήσει διαδικασία επανεξέτασης των προγραμμάτων εκπαίδευσης κορυφαίων σχολών διοίκησης επιχειρήσεων για τον σκοπό αυτό.

Περισσότερες πληροφορίες

Η έκθεση Ανοδική σύγκλιση των συνθηκών εργασίας διατίθεται στη διεύθυνση <http://eurofound.link/ef19049>

Υπεύθυνος έρευνας: Massimiliano Mascherini

information@eurofound.europa.eu